

บทที่ 1

บทนำ

หลักการและเหตุผล

ป่าไม้จัดเป็นทรัพยากรอันทรงคุณค่าที่มีความสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ เป็นตัวกำหนดของการผลิตขั้นพื้นฐานซึ่งเป็นปัจจัยหลักในการพัฒนา ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ทางด้านสังคมและความมั่นคงของประเทศที่มีความสัมพันธ์และเอื้ออำนวยอย่างเกี่ยวเนื่องและสมดุลต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เนื่องจากมนุษย์ได้รับประโยชน์จากป่าทั้งทางตรงและทางอ้อม ประโยชน์ทางตรงของป่าไม้คือเป็นปัจจัย 4 ในการดำรงชีวิต ได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค ส่วนประโยชน์ทางอ้อมก็คือป่าไม้รักษาสมดุลธรรมชาติ ควบคุมสภาพดินฟ้าอากาศให้อยู่ในสภาพปกติ ไม่แปรปรวน รักษาต้นน้ำลำธาร พันธุ์พฤษชาติและสัตว์ชาติ ช่วยทำให้ฝนตกตามฤดูกาล ช่วยลดการไหลบ่าอย่างรวดเร็วของน้ำฝน ไม่ก่อให้เกิดการชะล้างพังทลายของดินและสามารถดูดซับน้ำฝนไว้หล่อเลี้ยงลำธาร

มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม พ.ศ. 2542 ที่เปิดโอกาสให้ราษฎรที่บุกรุกป่าสงวนแห่งชาติ ป่าต้นน้ำลำธาร ป่าอนุรักษ์ อุทยานแห่งชาติ ไปจดทะเบียนที่ดินทำกินที่บุกรุกในพื้นที่ป่าเหล่านั้น และให้เจ้าหน้าที่ชะลอการจับกุมดำเนินคดี ผลร้ายจากการชะลอการจับกุมผู้บุกรุกป่าไม้ ทำให้เห็นผลชัดเจน ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ อันได้แก่ อำเภอแม่เมาะ มีการบุกรุกแผ้วถางป่าเพื่อทำไร่เลื่อนลอย และไร่หมุนเวียน หรือบางพื้นที่บุกรุกป่าเพื่อทำการเกษตรอื่นๆ จะส่งผลให้ป่าไม้ในพื้นที่ลดลง รวมไปถึงดินและแหล่งน้ำด้วย เพราะเมื่อเผาหรือถางป่าไปแล้ว พื้นดินขาดพืชปกคลุม เมื่อฝนตกลงมาก็จะชะล้างหน้าดินทำให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์ลดลง นอกจากนี้ เมื่อดินขาดต้นไม้คอยดูดซับน้ำไว้ น้ำก็จะไหลบ่าท่วมบ้านเรือน พอถึงฤดูแล้งก็ไม่มีน้ำซึมใต้ดินไว้หล่อเลี้ยงต้นน้ำลำธาร ทำให้แม่น้ำมีน้ำน้อย ส่งผลกระทบต่อเกษตร เช่น การขาดแคลนน้ำในการทำเกษตร

อำเภอแม่เมาะ ประกอบด้วย 7 ตำบล คือ ตำบลแม่สาว ตำบลแม่เมาะ ตำบลมะลิกา ตำบลท่าดอน ตำบลสันตน์หม้อ ตำบลแม่नावง และตำบลบ้านหลวง มีประชากรทั้งหมด 60,179 คน พื้นที่อำเภอแม่เมาะมีพื้นที่ทั้งหมด 475,725 ไร่ ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเกษตรเป็นอาชีพหลักถึงร้อยละ 70 โดยผลผลิตหลักที่ได้จากภาคการเกษตร คือ ส้มสายน้ำผึ้ง ข้าว ถั่วลิสง

กระเทียม หอมแดง ถั่วเหลือง และข้าวโพด จำนวนพื้นที่ทำการเกษตรทั้งสิ้น 72,400 ไร่ มี
 ครอบครัวยุติการทำเกษตร 12,683 ครอบครัวยุติ (ศูนย์ประชาสัมพันธน์ อำเภอมะแม่อาย, 2548)

ปัจจุบันอำเภอมะแม่อาย จังหวัดเชียงใหม่เป็นพื้นที่หนึ่งที่มีปัญหาทางด้านการอนุรักษ์
 ทรัพยากรป่าไม้ เช่น การบุกรุกแผ้วถางป่าเพื่อทำการเกษตร โดยเฉพาะการทำสวนส้ม การทำไร่
 เลื่อนลอยของเกษตรกร ขาดหลักวิชาการ ทำให้ดินขาดความอุดมสมบูรณ์อย่างรวดเร็วในเวลา
 ประมาณ 2-3 ปี จึงเกิดมีการบุกรุกพื้นที่ป่าอันสมบูรณ์ขึ้นเรื่อยๆ และเผาป่า ปัญหาต่างๆ เหล่านี้
 ส่งผลกระทบต่ออนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ส่งผลกระทบต่อแหล่งน้ำลำธาร ตลอดจน
 ปริมาณน้ำฝนเพื่อทำการเกษตร เพราะป่าไม้ถูกทำลายอย่างเห็นได้ชัด

อย่างไรก็ตามการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ จะต้องป้องกันรักษาป่า ร่วมกันกำหนดขอบเขต
 แหล่งที่ทำกิน ป้องกันผู้บุกรุกทำลายป่า การปลูกป่า การดูแลรักษาป่าไม้ การเผยแพร่ความรู้และ
 การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ถ้าเกษตรกรมีการปฏิบัติตามตัวอย่างข้างต้น
 ก็จะทำให้เกิดผลดีกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เพราะป่าไม้เป็นส่วนที่สำคัญของวัฏจักร กล่าวคือ
 ป่าไม้ช่วยปรับสภาพบรรยากาศ ช่วยในการอนุรักษ์ดินและน้ำ เป็นแหล่งปัจจัยสี่ เป็นแหล่งผลิต
 เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า และยังเป็นเอื้ออำนวยประโยชน์แก่มนุษย์ ดังนั้น
 ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของเกษตรกร เพื่อนำผล
 ที่ได้จากการวิจัยไปพัฒนาและส่งเสริมให้เกษตรกรอำเภอมะแม่อาย จังหวัดเชียงใหม่ได้รู้จัก
 การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มากขึ้นกว่าเดิม อันจะส่งผลให้เกิดความสมดุลแก่ธรรมชาติและระบบ
 นิเวศน์ในที่สุด

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะส่วนบุคคล ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มี
 ผลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของเกษตรกรในอำเภอมะแม่อาย จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาปัญหา ความต้องการ และข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของ
 เกษตรกรในอำเภอมะแม่อาย จังหวัดเชียงใหม่

สมมติฐานของการวิจัย

ลักษณะส่วนบุคคล ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติใน
 การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของเกษตรกรในอำเภอมะแม่อาย จังหวัดเชียงใหม่

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การศึกษาครั้งนี้จะทำให้ทราบถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งช่วยส่งเสริมเกษตรกรให้มีการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าไม้ รวมทั้งปัญหา ความต้องการ และข้อเสนอแนะตามความเห็นของเกษตรกร นอกจากนี้ผลงานวิจัยยังสามารถไปใช้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และระบบนิเวศต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้ทำศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของเกษตรกรในอำเภอแม่เอย จังหวัดเชียงใหม่

1. ขอบเขตทางด้านเนื้อหา ได้กำหนดขอบเขตไว้ดังนี้

1.1 ปัจจัยที่มีผลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของเกษตรกรในอำเภอแม่เอย จังหวัดเชียงใหม่

1.2 ลักษณะส่วนบุคคล ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของเกษตรกรในอำเภอแม่เอย จังหวัดเชียงใหม่

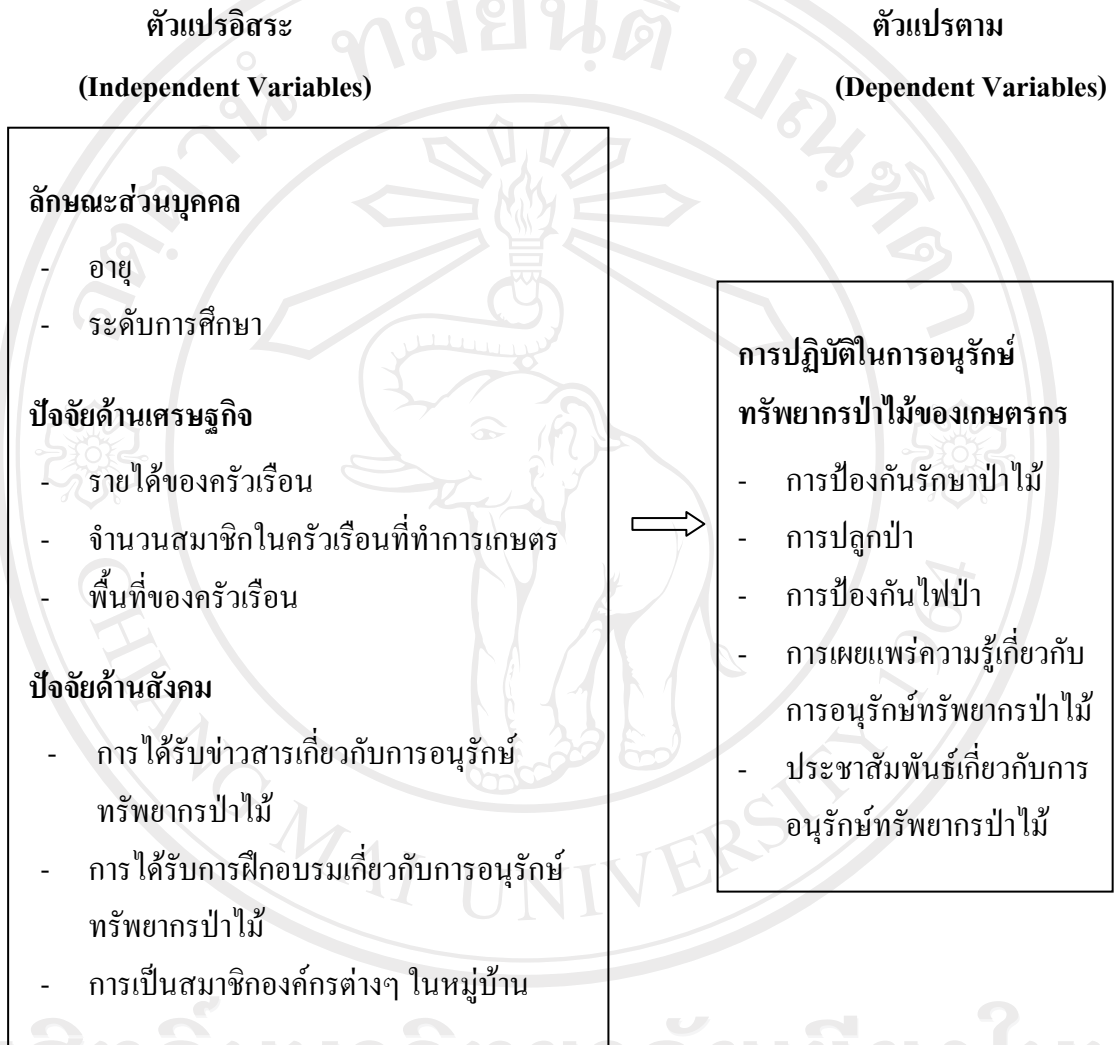
1.3 ปัญหา ความต้องการและข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของเกษตรกรในอำเภอแม่เอย จังหวัดเชียงใหม่

2. ขอบเขตทางด้านพื้นที่และประชากรในการวิจัย ได้กำหนดขอบเขตไว้ดังนี้

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ เกษตรกรในอำเภอแม่เอย จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย 7 ตำบล คือ ตำบลแม่สาว ตำบลแม่เอย ตำบลมะลิกา ตำบลท่าตอน ตำบลสันตันหมื้อ ตำบลแม่นาวง และตำบลบ้านหลวง ซึ่งประกอบด้วยประชากรทั้งหมด 60,179 คน การหากลุ่มตัวอย่างผู้วิจัยได้ใช้สูตรในการคำนวณของ Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 (อ้างในสุชาติ, 2546) ได้กลุ่มตัวอย่าง 397 คน

กรอบแนวความคิดในการวิจัย

การวิจัยสามารถนำมาสร้างกรอบแนวความคิด (Conceptual Framework) ในการทำการวิจัย เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยมีลักษณะดังนี้

นิยามศัพท์

การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ (Forest Resource Conservation) หมายถึง การใช้ทรัพยากรป่าไม้อย่างมีคุณค่า และมีประสิทธิภาพมากที่สุด ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อมหาชนมากที่สุด

ทรัพยากรป่าไม้ หมายถึง ต้นไม้ ของป่า เอื้ออำนวยประโยชน์แก่มนุษย์

เกษตรกร หมายถึง ผู้แทนของครัวเรือนที่ประกอบอาชีพการเกษตรในอำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่

ระดับการศึกษา หมายถึง ระดับการศึกษาชั้นสูงสุดของเกษตรกร

รายได้ของครัวเรือน หมายถึง รายได้ในภาคการเกษตรและรายได้นอกภาคการเกษตรของสมาชิกครัวเรือนทั้งหมด มีหน่วยวัดเป็นจำนวนบาทต่อครัวเรือน

จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ทำการเกษตร หมายถึง จำนวนผู้อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่ทำการเกษตร

พื้นที่ของครัวเรือน หมายถึง ที่ดินที่ใช้ในการเกษตรที่เกษตรกรครอบครองอยู่ ทั้งเป็นที่เช่าและพื้นที่ของตัวเอง วัดจำนวนหน่วยเป็นไร่-งาน

การได้รับข้อมูลข่าวสาร หมายถึง การได้รับทราบข่าวสารที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าไม้จากแหล่งสื่อต่างๆ เช่น หอกระจายข่าว วิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ไปสเตอร์หรือเอกสารแผ่นพับ เจ้าหน้าที่รัฐ ประชาชนด้วยกัน

การได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ หมายถึง การได้รับการฝึกอบรมที่จะอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ จากหน่วยงานของรัฐหรือจากองค์กรเอกชน

การเป็นสมาชิกองค์กรต่างๆในหมู่บ้าน หมายถึง บรรดา ผู้หลักผู้ใหญ่ และ ผู้ที่เป็นที่นับหน้าถือตาในชุมชน ผู้นำกลุ่ม กรรมการหมู่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และคนเหล่านี้เท่านั้นที่มีสิทธิ์ ได้จากสรรหาและแต่งตั้ง

การป้องกันไฟป่า หมายถึง วิธีการในการป้องกันไฟป่าที่จะเกิดขึ้นกับป่าไม้

การปลูกป่า หมายถึง กิจกรรมอันเกิดจากมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นการปลูกต้นไม้ หวานเมล็ดหรือการทำให้เกิดการสืบพันธุ์ธรรมชาติให้ป่าที่ถูกทำลายกลับฟื้นเป็นป่าขึ้นใหม่ (Reforestation)

การป้องกันรักษาป่าไม้ หมายถึง การควบคุม ดูแล รักษา บำรุงป่า รวมถึงการป้องกัน และปรับปรุงพัฒนาป่าไม้ให้ดีขึ้นด้วย

การปฏิบัติในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของเกษตรกร หมายถึง การปฏิบัติในด้านการป้องกันรักษา การปลูกป่า การป้องกันไฟป่า การเผยแพร่ความรู้และประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของเกษตรกร

การเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ หมายถึง การถ่ายทอดความคิด ความรู้ ตลอดจนศิลปวิทยาการต่างๆ ไปสู่เกษตรกรเพื่อสร้างความสัมพันธ์กับเกษตรกร เพื่อให้เกิดความรู้และความเข้าใจ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของเกษตรกร

การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ หมายถึง การประชาสัมพันธ์ให้เกษตรกรได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในกิจกรรมในการอนุรักษ์